

ЛЮБКО ДЕРЕШ

**СПУСТО
ШІННЯ**

РОМАН

Харків
«ФОЛО»
2017

Я почну з того, що у цей тридцять четвертий день народження хотів би написати листа самому собі. Поговорити з собою і сказати собі кілька фраз. Отже,

Дорогий Федоре.

Будь ласка, озирнися. Ти так часто поспішаєш, що не завжди встигаєш помітити, яка пора року навколо, який час доби. Це добре, я радію, що ти такий зайнятий — певно, це ознака того, що ти на правильній дорозі, та все одно — зупинися на хвилину. Перепочинь. Роззирнися. Попереду, правду кажучи, не так уже й багато цих днів народжень лишилося. Можливо, що сьогодні ти минаєш свою половину, свій екватор. Можливо, варто більше сфокусуватися саме на цьому відчутті. Я не хочу бути для тебе дидактом — ти вже достатньо дорослий. Я лише хочу, щоб сьогодні ти присвятив трохи уваги мені.

Що ти бачиш? Яка нині пора? Запам'ятай її. Можливо, через десять, двадцять років ти згадуватимеш ці моменти, й вони додаватимуть тобі сили, віри в те, що ти маєш кудись прийти.

Знаю, ти любиш Київ. І нині саме та пора, котра найбільше тобі нагадує про дитинство: це той початок серпня, коли ранки вже прохолодні й приносять свіжий віддих осені, коли полудень нашіє розжареними тротуарами. Ринки на Подолі, на Солом'янці, на Бесарабці повняться кавунами, динями, персиками і баклажанами. Можливо, цього разу пощастить, і гуляючи на Подолі, ти знову почуєш, як тоді, у дитинстві, того особливого дня, що запав тобі в пам'ять, як у когось із вікна лунають звуки італійського свінгу, і ти солодко страждатимеш від неможливості зупинити час, від цього пекельного відчуття, що літо от-от обірветься, й у небі, зтягнутому сріблястою паволокою серпня, ти впізнаватимеш відчай своїх утрачених днів.

Тобі вже за тридцять, це трохи — і буде тридцять п'ять, та внутрішньо ти так і не перетнув цього меридіана зрілості. І якусь хвилину ти ще розмірковуватимеш про це, а потім усе одно відкинешся на сидінні свого авто й натиснеш педаль газу.

Нині маєш свято — тобі сьогодні тридцять чотири.

Ти дивишся на цей світ крізь дороги темні окуляри, і триденна щетина, що відбивається в дзеркальці заднього виду, — не перешкода для сьогоднішнього дня, бо сьогодні у тебе День народження. Ти куритимеш зараз сигарети, питимеш американо, і ранкове повітря студитиме твої ноги в сандалях, і легку лляну сорочку продуватиме перший осінній вітер, і ти подзеленькуватимеш ключами від машини. Ніхто не знатиме, що всередині тебе ще досі живе той хлопчик, який гуляв тінистими вулицями на Подолі в серці розпеченого серпня, гриз персик і слухав, як десь грає свінг.

А тим часом тобі вже тридцять чотири. Перед тобою не тіниста вулиця Кирилівська, а ранкові корки на промисловій Лук'янівці, і сліпуче світло з неба, і липка тінь від дерев, і курява переходів, стихійні ринки і кабінки мобільних кав'ярень змішуються в мозаїку полисків, погляд мерехтить від цих контрастів, наче перед тобою зарябили джунглі. Припаркувавшись, ти йдеш у цю запорошену тінь, де готують американо і де можна викурити сигарету, і тобі геть не страшно, що навколо — вся ця біднота і жалюгідність вуличного ринку біля метро, машина роїння підніжного життя — ти спеціально зупиняєшся тут, щоби вдихнути цих міазмів — серпневих квітів, відрубаних свинячих рил, домашнього свіжого сиру, сушених лікарських трав, сигарет поштучно, шаурми і спітнілих людських тіл, аби відчутти, що ти живий. Перед тобою розкривається новий день. А викуривши сигарету і випивши ритуальної кави, сідаєш назад у машину і їдеш у дорогий ресторан, щоб з'їсти святковий сніданок на самоті.

Федір Могола, людина з розлогою біографією, чий досвід роботи в різних сферах життя загалом можна було б підсумувати словом «журналістика», сидить навпроти мене, заклавши ногу за ногу, віддзеркалюючись у тонованому склі ресторанного вікна, в точності копіюючи мої рухи. Я дивлюся на нього як на свого двійника, реального й ефемерного водночас, і не можу повірити, що він — це і є я. Я здивований, що він уже такий... дорослий. Мені здається, я не маю жодної причетності ані до його слави, ані до його успіху. Так, я почувуюся ситим, коли він їсть, і я сплю, коли він спить, однак здебільшого в нас немає нічого спільного. Я спостерігаю за кар'єрним злетом Федора

Могили так, наче б то й справді окрема особистість, а не маска, якою я прикриваю себе.

Із піцерії уже долинають перші ранкові аромати. Це твій подарунок самому собі — сніданок наодинці. Федір дивиться на мене крізь темні окуляри з певною злістю, з роздратуванням. Він знає, що на деякі запитання у нього немає відповідей. Він знає, що цей зовнішній вигляд — це відображення — лише фасад. Так і має бути. Він публічна персона, має тримати марку. Та ось приносять американо — одне йому, одне мені. Ось два кельнери приносять нам піцу: одну йому — одну мені. Ось ми синхронно з ним починаємо її жувати. Не звернувши на мене жодної уваги, Федір Могила заглиблюється у жування піци, у перечитування ранкової газети, повертається у себе, лише краєм ока зиркаючи на мене, відчуваючи, що я — його справедливий суддя, який знає всі його страхи, слабкості, всі програші й неоплатні борги.

Край сонця уже огинає дах будинку, і діагональ світла поволі вповзає на тінистий внутрішній дворик, де розташована піцерія. Ця лінія сонця викрадає ранкову прохолоду, вона сповіщає про наближення обіду, а з ним — невідворотний поспіх, метушню, за якою зникає ця ранкова свіжість і ясність слів. І я боюся, що все, що я пишу тобі, дорогий Федоре, так і залишиться непрочитаним, непочутим, несприйнятим. Залишиться поверхневими фразами, які не зачіпають твоєї глибини. Мені шкода, що всьому цьому, над чим я так багато думаю, не буде надано достатньої уваги, і воно загубиться у плинності днів. Та боюся, я не маю сили зробити цю нашу розмову помітнішою, важливішою для тебе, ніж вона вже є.

Утім, і справді, не перечитувати ж листи, написані самому собі.

* * *

Невидима павутина зв'язків. Ця Божя ласка прийшла до тебе незрозуміло як, сама: здатність читати між рядками, дивитися за кадр. Наче хіромант, що пізнає долю з долоней, ти бачиш лінії Сонця і Венери у людях, у словах, у знаках щоденних буднів. Ти можеш бачити, як пов'язані між собою події, й

намагаєшся рухатися так, щоб із непримітних випадковостей вибудовувалася своя окрема історія — історія, яка ніколи не трапилася б, якби ти не зважав на ці маленькі підказки життя. Приховані зв'язки, які ти любиш встановлювати, мимоволі скеровують тебе. Коли тебе запитують, чи віриш ти в знаки, ти відповідаєш, що, загалом, ні — щоправда, ти міг би сказати, що знаки є лише семантичними примітивами, які ти спершу засвоюєш, наче аз-буки-веді, потім — складаєш їх у слова, а далі — читаєш повним реченням. Тому, коли тебе запитують, чи віриш ти в знаки, ти сприймаєш це запитання майже так, буцім тебе спитали, чи віриш ти в літеру Ю або Ї. Так само, як не існує в природі літер, але є імена, як не існує віршів, але є поезія, яка ніде не починається і ніде не закінчується, так само в природі не існує знаків — але є нескінченна книга, розсипана, наче діамантовий пил, по людях, речах і подіях, розсипана серед мільйонів звичайних книг, журналів, випадкових рядків, написаних на серветці в кафе. Ти віриш, що у тій книзі є цілий розділ, присвячений саме тобі — твоя доля, зашифрована в звуках радіо і в положенні хмар, у ресторанних меню і в номерах машин, в зустрічах і розставаннях із тими, кого любимо і кого ненавидимо, та поки що, хоч ти вже й шукаєш не перший рік, ти ще не знайшов у ній статті на своє ім'я.

Років сім тому він випадково, під час однієї політичної кампанії, видав гасло, яке знесло політтехнологам голову. Коли він пояснив, чому саме ці два слова, його, достатньо відомого молодого тележурналіста, взяли в команду за спеціальною вказівкою кандидата. На той момент він уже був досконалим продуктом — усі ці чорно-білі фото на фейсбуці, де він з колами під очима, які знову ж таки, засвідчують внутрішній неспокій, усе це знання ринків інформації, знайомство з вищою публікою, десятки інтерв'ю із зірками кінобізнесу, шоу-продюсерами, письменниками-інтелектуалами, реакційними митцями, які горлали про лівий бунт, — усе воно раптом знадобилося; і з'ясувалося, що він став до біса популярним: як на телебаченні, так і поза ним.

Популярність додавала йому впевненості в завтрашньому дні, а перехід до роботи над політичними спецзамовленнями надихав можливістю зробити щось значне і потрібне. Якийсь

час він був переконаний, що зможе вкладати у меседжі політичних кампаній коди, які поступово приведуть світ до змін, якими він марив, ще будучи підлітком. Однак, зустрівшись із певними ідеологічними обмеженнями клієнтів, він ще певний час перебував у ілюзії, що зможе принаймні якось змінити стан справ усередині країни. І, нарешті, коли почав помічати перші сиві волосини на голові, він зрозумів, що нерозв'язаних власних проблем значно більше, аніж державних, і спробував сфокусуватися виключно на собі. Це сталося буквально кілька місяців тому, у червні.

І от, сидючи у піцерії, потягуючи колу з льодом і доїдаючи піцу, Федір намагався подумки скласти собі листа, підводячи деякі підсумки. Що він міг би ще написати у цьому листі?

Я написав би: «Справжній чоловік багато працює». Або: «Ніколи не заводь випадкових знайомств із журналістками».

На світських раутах ти завжди, зрештою, почувваєшся одиноким, тому що довкола — чужі люди і чужі знайомства, в які не хочеться влипати занадто хоча б із міркувань гігієни, — писав би він далі. — А вдома тебе не чекає нічого, крім відчаю, викликаного поліціями непотрібних книг і вже практично не актуальними сіді з раритетними записами маловідомих музичних гуртів. Ще недавно вони важили так багато для тебе, а тепер не значать нічого... В оточенні цих зліпків чужих емоцій, думатимеш, що тобі виповнюється тридцять чотири і що в тебе всередині — чорний клей, смола, яка заліпила там усе, що колись дихало і ворушилось. І що ти не маєш ані власних думок, ані власних почуттів, ані, власне, себе.

Кажуть, у тридцять три приходять думки про щось лірично-хворобливе, які підштовхують до бунту. Потім приходять дванадцять апостолів — то можуть бути і друзі, й колеги, а може, і просто хтось випадковий, хто буде підтримувати твої сентиментально-екстремістські погляди. І разом ви будете штовхати цю ідею аж доти, доки перед тобою не замаячить образ Голгофи і хреста на ній. Однак ніхто до тебе за цей останній рік так і не прийшов. І зараз ти сидиш, намагаючись пригнітити в собі неясне відчуття розчарування, навіть певне роздратування, що нічого так і не відбулося. Намагаєшся придавити недобру здогадку, що далі все буде так само і що ця

зяюча порожнеча, акурат перед якою знаходиться твій столик у піцерії, — чомусь її бачиш лише ти один — буде розростатися, поки одного дня не поглине тебе цілком.

Тому, можливо, ти нарешті звернеш увагу на мене?

* * *

Ви завжди робите це у якомусь ресторані. Ти вважаєш себе знавцем київської гастрономії і навіть намагаєшся (бодай іноді) писати статті про заклади харчування. Твій сьогоднішній співрозмовник — Лулу Октябрьов, чувак. Здригайтеся, дівчатка. Ти теж візьмеш у нього автограф на пам'ять?

Знаю, знаю — це твоє болюче місце. Гадаєш, що це інтерв'ю має стати для тебе останнім, і на ньому — баста. Більше ніякої журналістики, жодних політичних замовлень. Ти втомився від самого себе. Втомився від самоповторів. Але тебе лякає те, що буде після цього.

Ти все частіше кличеш до себе гостей на зразок Октябрьова — епатажних, неоднозначних, скандальних. Намагаєшся коштом їхніх думок справитися зі своїми запитаннями. Гадаєш, вони зможуть тобі орендувати трохи своєї свободи? Я так не думаю.

* * *

Лавіруючи поміж крісел у ресторані, він рушив у VIP-зал.

— Вітаю. Я Федір, — з ходу представився молодій зірці. Той уже сидів у кріслі, милостиво дозволяючи його помічникам чіпляти собі мікрофон у петлицю.

— Привіт, — озвалася зірка. — Ти запізнюєшся.

Його звали якось цілком по людськи — Петя чи Ваня, проте для сценічного життя він обрав ім'я «Лулу Октябрьов». Він співав мелодійний підлітковий рок, і в українському шоу-бізнесі становив із себе щось на кшталт запізнілого схлипу емо. Пубертатні дівчатка шаленіли за ним, преса вважала його достойним кандидатом на наступне «Євробачення», а в інсайдерських колах подекували, що Октябрьов збирається

записати спільний альбом із Мадонною. Що вирізняло Лулу — це нетиповий для зірок інтелектуалізм його інтерв'ю, що йшли в розріз із тим сценічним образом, який він обрав для себе. У мережі існувала невелика апокрифічна субкультура фанатів Лулу, які вважали, що вся його творчість — це жорстокий стьоб, яким він знущався з обивательської свідомості українського споживача. Нечисленні послідовники Лулу-провокатора вбачали в його текстах алюзії на праці французьких постструктуралістів, а самого Лулу вважали ледь не пророком апокаліпсису, і мали переконання, що кінець часів буде наповнений рожевим плюшем, бантами і карамельками.

— Вибач. Зазвичай я ціную час інших, — сказав Федір, сідаючи біля Октябрюва. — Сьогодні в мене День народження, тому зранку все було дуже погано. Мав привести себе до тями. Сподіваюся, ти мав чим зайнятися.

— Я не нудьгував, якщо ти про це, — озвався Октябрюв. — У мене завжди з собою є книжка.

— Що читаєш? — запитав він, поспіхом гортаючи свої роздруківки зі сценарієм передачі.

— Зараз Орвелла, «Звіроферма». А до цього — Джойса. А до цього — Кобо Абе.

— О, серйозна література? У твоєму віці це може бути шкідливо.

На камері закліпало червоне вічко. У нього в голові уже почав вибудовуватися план бесіди, уже конструювалася картинка — чорно-білі обличчя, стиль авторських радянських телепередач кінця 80-х.

— Лулу, я почну з провокаційного запитання, тому що твої тексти провокаційні. Їх, напевне, можна було б назвати гостросоціальними, я так думаю. Усі ці звинувачення суспільства, закиди батькам, навіть критика власного покоління. Тебе називають революціонером. Це музика протесту. Скажи, ти віриш, що можеш змінити історію?

Октябрюв дивився в об'єктив. Кури́в він як підліток: зсутулений, із чубчиком на очах, трохи хворобливий і дуже віктимний. У ньому жила харизма молодої зірки.

— Епохи — це для кабінетів істориків. Я не рефлексую над історією. Я живу тут і тепер. Не вірю, що можу змінити навіть власну історію. Якщо на те пішло, я взагалі проти самої ідеї віри. Я не вірю навіть у себе.